

توزم در اقتصاد ایران

مرور پژوهش‌های انجام شده

محمدابراهیم آقابابائی، محمدحسین قوام، مهدی نوری، وحید بهرانی

مجید میرزایی، حسین بذرافشان، مرتضی مصطفوی

مرکز پژوهشی آموزشی کوثر
گروه مطالعات اقتصادی

۱۳۹۰

عنوان و نام پدیدآور: تورم در اقتصاد ایران (مروری بر پژوهش های انجام شده) / گروه مطالعات و پژوهش های اقتصادی مرکز پژوهشی آموزشی کویر.

مسئولان نشر: تهران: مرکز پژوهشی آموزشی کویر، ۱۳۹۰.

مسئولان چاپ: ۲۲۸ ص.

شابک: 978-600-92229-1-9

وضعیت فهرست نویسی: فبا

موضوع: تورم -- ایران -- حکده ها

موضوع: تورم -- ایران -- کانساسی

موضوع: تورم

موضوع: تحقیق -- ایران -- راهنماها

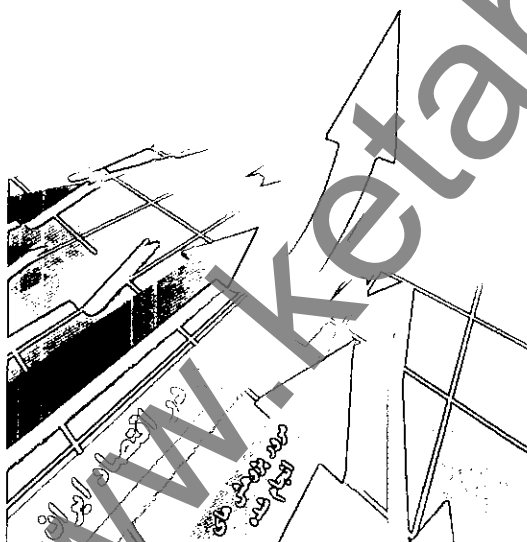
سناسته افزوده: مرکز پژوهشی آموزشی کویر.

گروه مطالعات و پژوهش های اقتصادی

رده بند کنگره: ۷۲۲۶۹: ۹۱۳۹۰

رده بند دیویی: ۱۶/۳۳۳۱

شماره کانساسی ملی: ۲۳۹۲۲۵۸

گروه مؤلفان: محمدابراهیم آقا بابایی، محمدحسین قوام، مهدی نوری

و حید مهربانی، مجید میرزایی، حسین بذرافشان، مرتضی مصطفی

ویراستار: مجتبی فرعنگ

لیتوگرافی: کحالی

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

ناشر: مرکز پژوهشی آموزشی کویر مرکز پخش: ۸۶ و ۸۸۹۷۵۴۸۴

نشانی: ضلع شمال دانشگاه تهران، بین بست عنایت، پلاک ۲، واحد ۵

خدمات چاپ: زیتون: ۱۵ - ۶۶۵۷۲۸۱۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۲۲۹-۱-۹

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

9 786009 222919

فهرست

۹	پیش‌گفتار
۱۳	مقدمه
۱۹	فصل اول: تورم، گذری بر نظریه‌ها و تجربه‌ها
۲۱	۱-۱. مقدمه
۲۱	۲-۱. شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی (CPI)
۲۱	۱-۲-۱. تاریخچه محاسبه شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در ایران
۲۲	۲-۲-۱. نحوه محاسبه
۲۳	۳-۱. شاخص بهای تولیدکننده (PPI)
۲۳	۱-۳-۱. تاریخچه محاسبه شاخص بهای تولیدکننده در ایران
۲۳	۲-۳-۱. نحوه محاسبه
۲۴	۴-۱. شاخص بهای عمده‌فروشی کالاها (WPI)
۲۴	۱-۴-۱. تاریخچه محاسبه شاخص بهای عمده‌فروشی کالاها در ایران
۲۴	۲-۴-۱. نحوه محاسبه
۲۵	۵-۱. محاسبه نرخ تورم
۲۵	۱-۵-۱. نرخ تورم
۲۵	۲-۵-۱. نرخ تورم نقطه به نقطه
۲۵	۶-۱. تورم از نگاه مکاتب اقتصادی
۲۵	۱-۶-۱. مکتب کلاسیک
۲۷	۲-۶-۱. نظریه جدید مقداری پول (پولیون)
۲۸	۳-۶-۱. مکتب کینز و تورم
۲۹	۴-۶-۱. نظریه فشار هزینه
۲۹	۵-۶-۱. نظریه ساختارگرایان
۳۱	۶-۶-۱. نظریه‌های دور تجاری واقعی
۳۲	۷-۶-۱. تورم روانی
۳۲	۸-۶-۱. تورم وارداتی

۳۳	۷-۱. انواع تورم
۳۳	۱-۷-۱. تورم ناشی از فزونی تقاضا
۳۳	۲-۷-۱. تورم ناشی از فشار هزینه
۳۴	۸-۱. روند تورم در اقتصاد ایران
۴۳	۹-۱. منابع و مآخذ

فصل دوم: تورم و نقدینگی ۴۵

۴۷	۱-۲. مقدمه
۴۸	۲-۲. بررسی آثار
۴۸	الف. پایان نامه ها
۶۵	ب. مقالات
۹۱	۳-۲. منابع و مآخذ

فصل سوم: تورم، انتظارات و عدم اطمینان ۹۷

۹۹	۱-۳. مقدمه: نگاهی به رویکرد انتظارات
۱۰۱	۲-۳. بررسی آثار
۱۰۱	الف. پایان نامه ها
۱۰۶	ب. مقالات
۱۱۱	۳-۳. منابع و مآخذ

فصل چهارم: تورم و رشد اقتصادی ۱۱۳

۱۱۵	۱-۴. مقدمه
۱۱۶	۲-۴. بررسی آثار
۱۱۶	الف. پایان نامه ها
۱۲۱	ب. مقالات
۱۳۱	۳-۴. منابع و مآخذ

فصل پنجم: تورم و بهره‌وری عوامل تولید ۱۳۵

۱۳۷	۱-۵. مقدمه
۱۳۸	۲-۵. بررسی آثار

۱۳۸	الف. پایان نامه
۱۴۱	ب. مقالات
۱۴۹	۳-۵. منابع و مآخذ

فصل ششم: تورم، نرخ بهره و بازده سهام

۱۵۵	۱-۶. مقدمه
۱۵۶	۲-۶. بررسی آثار
۱۵۶	الف. پایان نامه ها
۱۵۹	ب. مقالات
۱۶۷	۳-۶. منابع و مآخذ

فصل هفتم: تورم و عوامل ساختاری

۱۷۱	۱-۷. مقدمه
۱۷۲	۲-۷. بررسی آثار
۱۷۲	الف. پایان نامه ها
۱۷۵	ب. مقالات
۱۸۷	۳-۷. منابع و مآخذ

فصل هشتم: تورم و ساختار بودجه

۱۹۳	۱-۸. مقدمه
۱۹۳	۲-۸. بررسی آثار
۱۹۳	الف. پایان نامه ها
۱۹۹	ب. مقالات
۲۰۲	۳-۸. منابع و مآخذ

فصل نهم: تورم و نرخ ارز

۲۰۹	۱-۹. مقدمه
۲۱۰	۲-۹. بررسی آثار
۲۱۰	الف. پایان نامه ها
۲۱۶	ب. مقالات
۲۲۵	۳-۹. منابع و مآخذ

پیش گفتار

پیش گفتار

مرکز پژوهشی آموزشی کوثر یکی از مراکز وابسته به بسیج دانشجویی دانشگاه تهران و علوم پزشکی تهران است، که با هدف ارتقای سطح تحصیلات تکمیلی دانشجویان و همچنین حمایت از نخبگان متعهد و بسیجی دانشجو، در سال‌های پایانی دههٔ هفتاد آغاز به کار کرد.

این مجموعه پس از رشد شاخهٔ پژوهشی خود از سال ۱۳۸۵ و با تأسیس "دفتر پژوهش و فناوری کوثر" گامی جدید در هدایت توانمندی‌های علمی دانشجویان به ویژه در دانشگاه تهران برداشته است.

در سال‌های اخیر و با جهت‌دهی گروه‌های پژوهشی به سمت مطالعات علوم انسانی و در راستای کمک به حل مسائل مجموعه‌های تصمیم‌گیر و سیاست‌گذار کشوری، رویکرد پژوهشی مجموعه به شکل تخصصی‌تر به سمت انجام مطالعات نظری معطوف به اجرا و ارائهٔ پیشنهادهای عملی برای سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران امور عمومی بوده است.

در این راستا گروه "مطالعات و پژوهش‌های اقتصادی" به بررسی موضوع "تورم در اقتصاد ایران" پرداخته است. نظر به اهمیت این موضوع و لزوم کار علمی-پژوهشی، مقالات علمی، پایان‌نامه‌ها و سایر تحقیقات انجام شده از سال ۱۳۵۴ تا ۱۳۸۶ گردآوری شده و دربارهٔ آن تحلیل صورت گرفته است. این پژوهش می‌تواند فتح‌بانی برای انجام پژوهش‌های جامع و کامل دربارهٔ "تورم" باشد.

امید است کتاب حاضر با نقد و نظر صاحب‌نظران، خدمتی در جهت برخورد علمی و دقیق با پدیدهٔ تورم را فراهم نماید.

در اینجا لازم می‌دانم از زحمات برادران و خواهرانی که در برنامه ریزی، انجام پژوهش، تدوین و آماده سازی کتاب برای چاپ، زحمت کشیده‌اند قدردانی شود.

مدیریت

مرکز پژوهشی آموزشی کوثر

مقدمه

مقدمه

تورم به عنوان یکی از چالش برانگیزترین مسایل اقتصادی کشور، همواره جزء دغدغه‌های اصلی سیاست‌گذاران، کارشناسان و مردم بوده است. علی‌رغم تحقیقات فراوان انجام گرفته پیرامون این مشکل، همچنان درک درست و بسنده‌ای از علل و آثار این معضل مزمن در اقتصاد ایران حاصل نگردیده است.

تورم از آن جهت دارای اهمیت فراوان برای اقتصاددانان و سیاست‌گذاران است که بروز آن آثار نامطلوبی چون نابرابری توزیع درآمد به نفع صاحبان دارایی و به زیان شاغلین با درآمد ثابت، افزایش نااطمینانی و بی‌ثباتی اقتصاد کلان و در نتیجه کوتاه‌تر شدن افق برنامه‌ریزی و کاهش سرمایه‌گذاری و حتی رشد اقتصادی را به همراه دارد.

به علاوه صاحب‌نظران اقتصادی و اجتماعی معتقدند کشورهای از ثبات سیاسی و اجتماعی بالاتری برخوردارند که در آن‌ها ثبات اقتصادی و سطحی پایین‌تر از نرخ تورم برقرار باشد و بالعکس کشورهای که با بحران‌های سیاسی و اجتماعی مواجهند، تورم بالایی نیز گریبان‌گیرشان است. از طرف دیگر تورم باعث افزایش قیمت نسبی کالاها در تجارت بین‌المللی هر کشور می‌شود که نتیجه آن کاهش میزان صادرات و افزایش واردات است.

گروه مطالعات و پژوهش‌های اقتصادی کوثر به عنوان یکی از گروه‌های مطالعاتی متعلق به مرکز پژوهشی آموزشی کوثر وابسته به بسیج دانشجویی دانشگاه تهران و علوم پزشکی، با توجه به این حقیقت که مسئله تورم مشکل مزمن اقتصاد ایران و در شمار عمده مشکلات دیر پای این اقتصاد قرار دارد، تصمیم به انجام مطالعات مستقلی پیرامون عوامل مؤثر بر تورم در ایران و ارائه راه کارهای سیاستی مناسب در جهت مدیریت آن گرفت.

آنچه در ابتدای این فرآیند پژوهشی لازم به نظر می‌رسید بررسی تحقیقات پیشین بود. همواره یکی از مهم‌ترین ضعف‌های مطالعات انجام شده در اقتصاد ایران، عدم بررسی جامع مطالعات و تحقیقات پیشین می‌باشد، شاید عمده دلیل این عدم بررسی، پراکندگی بسیار زیاد مطالعات مذکور و لزوم صرف هزینه‌های مالی و بعضاً مالی فراوان برای جستجو و جمع‌آوری آن‌هاست.

کتاب حاضر حاصل تلاش "گروه مطالعات و پژوهش‌های اقتصادی کوثر" در جهت جمع‌آوری و مطالعه تحقیقات پیشین پیرامون مسئله تورم، قبل از شروع پژوهش‌های مستقل گروه است. در حقیقت، این کتاب یک محصول جانبی از فرآیند پژوهشی گروه مذکور می‌باشد، که می‌تواند تا حدودی به برطرف نمودن یکی از مهم‌ترین ضعف‌های مطالعات انجام شده در اقتصاد ایران - یعنی عدم بررسی جامع مطالعات و تحقیقات پیشین - کمک کند.

در جلسات متعدد در ارتباط با تبیین راه‌کار جهت بررسی هرچه بهتر مسئله تورم تصمیم بر آن شد تا مسئله تورم در ارتباط با متغیرهای اقتصادی مرتبط مورد بررسی قرار گیرد. مهم‌ترین متغیرها در این زمینه عبارتند از: نقدینگی، انتظارات و عدم اطمینان، رشد اقتصادی، بهره‌وری عوامل تولید، هزینه تولید، نرخ بهره (بازده چشم‌انداز)، عوامل ساختاری، ساختار بودجه و نرخ ارز. به عبارت دیگر کتاب حاضر بر مبنای بررسی برای مروری گذرا بر مطالعات صورت گرفته پیرامون رابطه عوامل مذکور با تورم می‌باشد. در همین راستا پس از روشن شدن روابط مذکور، می‌بایست تلاش کرد تا سیاستی مناسب جهت مدیریت نرخ تورم پیشنهاد شود.

در این کتاب از دو دسته مدارک قابل استناد علمی استفاده شده است. گروه اول، پایان‌نامه‌های دانشجویی دانشکده‌های اقتصاد دانشگاه‌های تهران و گروه دیگر مقالات علمی منتشر شده در مجلات معتبر و مجله مطالعات اقتصادی در کشور است.

جمع‌آوری پایان‌نامه‌ها و مقالات مذکور بر مبنای وجود واژه تورم در عبارت‌های عنوان، صورت گرفت و از کلید واژه "تورم" به صورت مدخل استفاده شد. ضمناً در همین ارتباط چکیده پژوهش مذکور نیز مورد بررسی قرار گرفته و بر اساس آن مطالعاتی که به صراحت رابطه عوامل مذکور و تورم را مورد بررسی قرار نداده‌اند نیز طبقه‌بندی گردیده است.

پایان‌نامه‌های موجود در این کتاب متعلق به دانشکده‌های اقتصاد دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبائی، تربیت مدرس، الزهرا (س)، امام صادق (ع) و شریف می‌باشد. جمع‌آوری پایان‌نامه‌های مورد اشاره با مراجعه حضوری به کتابخانه‌های دانشگاه‌های مذکور صورت گرفته است و در برگیرنده تمامی

پایان‌نامه‌هایی است که تا پائیز سال ۱۳۸۸ در این دانشگاه‌ها انجام و به کتابخانه تحویل شده‌اند.

هر پایان‌نامه شامل عنوان، نام مؤلف، نام استاد راهنما، نام دانشگاه، تاریخ دفاع و چکیده پایان‌نامه می‌باشد. بعضاً برخی از پایان‌نامه‌های موجود در دانشگاه‌های مذکور به علت قدیمی بودن تاریخ تالیف آن‌ها، فاقد چکیده پژوهش می‌باشد که در این موارد من پایان‌نامه مورد مطالعه قرار گرفته و خلاصه‌ای از آن تهیه گردیده است.

مدارک علمی موجود در کتاب شامل مقالات منتشر شده در مجلات معتبر علمی ترویجی و نیز مجلات معتبر علمی فاقد رتبه رسمی (مانند مجله راهبر، مجله پژوهش و...)، در حوزه مطالعات اقتصادی می‌باشد. مقالات جستجو شده متعلق به پاییز سال ۱۳۸۸ و قبل از آن است.

تلاش شده است تا تمامی مقالات مرتبط با مسئله تورم که تا تاریخ مذکور در این مجلات منتشر گردید، بررسی و خلاصه‌ای از آن در کتاب ارائه گردد. هر مقاله شامل عنوان مقاله، نام مؤلف یا مؤلفین، نام مجله، تاریخ انتشار و چکیده می‌باشد.

برای جستجوی مقالات فوق از سایت‌های SID و IRANDOC و IDBL استفاده شده است. در همین راستا به سایت‌های اختصاصی برخی مجلات علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی نیز مستقیماً مراجعه شده است.

کتاب حاضر در ۹ فصل تنظیم گردیده است. فصل اول به بررسی اجمالی ابعاد مختلف نظری مسئله تورم و نیز روند تورم اختصاص یافته است. ۸ فصل بعدی این کتاب هر کدام به یکی از عوامل مؤثر و مرتبط با تورم اختصاص یافته است. این عناوین عبارتند از:

تورم و نقدینگی (فصل ۲).

تورم، انتظارات و عدم اطمینان (فصل ۳).

تورم و رشد اقتصادی (فصل ۴).

تورم، بهره‌وری عوامل و هزینه تولید (فصل ۵).

تورم، نرخ بهره و بازده سهام (فصل ۶).

تورم و عوامل ساختاری (فصل ۷).

تورم و ساختار بودجه (فصل ۸).

تورم و نرخ ارز (فصل ۹).

برای هر یک از این فصل‌ها، عناوین ریزتری در نظر گرفته شده است عموماً به قرار زیر است:

بخش اول، مقدمه که در آن مروری کوتاه به رابطه متغیر با عامل مؤثر موردنظر دارد.

بخش دوم، شامل مروری بر ادبیات و آثار این حوزه است که در آن ابتدا پایان نامه‌ها و سپس مقالات به تفکیک آورده شده‌اند.

در پایان لازم است مراتب سپاسگذاری خود را نسبت به برادران عزیز در "مرکز پژوهشی آموزشی کوثر" (وابسته به بسیج دانشجویی دانشگاه تهران و علوم پزشکی تهران) به خاطر حمایت در مراحل تحقیق و تدوین و تقبل زحمت انتشار کتاب را اعلام داریم.

تولیدی نداریم کتاب حاضر دارای کاستی‌هایی است که نظرات ارزشمند شما، محققین و دانشجویان محترم می‌تواند کمک شایانی جهت برطرف کردن آن‌ها و ارتقای سطح کیفی کتاب بنماید. فروتنانه درخواست می‌شود از طریق مرکز، ما را از آن بهره‌مند سازند.

پژوهش‌گران کتاب